

2024-06-05 Nr. NV-1506

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-24-722(2) TAIS-24-5774(3)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ ĮSTATYMO PROJEKTO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne	Teisingumo ministerija	Pasirenkama ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2024-06-04	Pasirenkama ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Šiuo metu Lietuvoje nėra specialaus įstatymo, sistemiškai reglamentuojančio tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir pareigas bei valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigas tautinių mažumų teisių užtikrinimo srityje. Tautinių mažumų įstatymas, priimtas 1989 m., vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojančių įstatymų, priimtų iki 1990 m. kovo 11 d., galiojimo laikino pratęsimo įstatymo 1 straipsnio 10 punktu, neteko galios 2010 m. sausio 1 d.

Įgyvendinant Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos (toliau – Konvencija) nuostatas, būtini papildomi teisiniai instrumentai nacionaliniu lygmeniu, o aiškaus ir vieningo tautinių mažumų teisių apsaugos teisinio reglamentavimo trūkumas sukuria netikrumą dėl tautinių mažumų teisių apsaugos Lietuvoje, dėl Konvencijoje nustatytų teisių ir garantijų įgyvendinimo.

Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – nustatyti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir pareigas, valstybės įsipareigojimus sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų papročius, kultūrinį ir kalbinį identitetą, sudaryti prielaidas veiksmingai užtikrinti Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių ir laisvių apsaugą, remiantis Konvencijos nuostatomis.

Įstatymo projekto uždaviniai:

- Įtvirtinti tautinės mažumos sąvoką, nustatyti tautinės mažumos kriterijus.
- Nustatyti tautinių mažumų švietimo, kultūros ir informacijos sklaidos teisinius pagrindus, sąlygas ir tvarką.
- Numatyti valstybės politikos tautinių mažumų srityje formavimo, įgyvendinimo bei atstovavimo tautinėms mažumoms institucinę sąrangą.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Įstatymo projektu siūloma:

- įstatyminiu lygmeniu įtvirtinti tautinės mažumos sąvoką; nustatyti tautinės mažumos kriterijus;
- reglamentuoti principus, kuriais vadovaujantis būtų užtikrinamos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisės ir laisvės;
- nustatyti tautinių mažumų švietimo, kultūros ir informacijos sklaidos teisinius pagrindus, sąlygas ir tvarką;
- įtvirtinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir pareigas, valstybės įsipareigojimus sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų papročius, kultūrinį ir kalbinį identitetą;
- nustatyti valstybės politikos tautinių mažumų srityje formavimo, įgyvendinimo ir atstovavimo tautinėms mažumoms institucinę sąrangą.

Įstatymo projektu siūlomi reglamentuoti principai, kuriais vadovaujantis būtų užtikrinamos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisės ir laisvės: 1) teisių nedalumo; 2) kultūrinės įvairovės skatinimo; 3) derinimo ir bendradarbiavimo; 4) lygių galimybių.

Siūloma įtvirtinti šias pagrindines tautinių mažumų teises:

Teisė pasirinkti priklausyti tautinei mažumai. Siūloma įtvirtinti, kad kiekvienas tautinei mažumai priklausantis asmuo turi teisę laisvai pasirinkti, ar su juo turi būti elgiama kaip su tautinei mažumai

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

priklausančiu asmeniu, ir dėl tokio savo pasirinkimo arba dėl naudojimosi su tokiu pasirinkimu susijusiomis teisėmis jį draudžiama diskriminuoti.

Teisė vartoti tautinės mažumos kalbą. Siūloma nustatyti, kad kiekvienas tautinei mažumai priklausantis asmuo turi teisę laisvai ir nevaržomai, privačiai ir viešai, žodžiu ir raštu vartoti savo kalbą. Siekiant suderinamumo su galiojančių įstatymų nuostatomis, papildomai siūloma numatyti, kad, įgyvendinant šią teisę, turi būti laikomasi įstatymų, reglamentuojančių valstybinės kalbos vartojimą.

Su tautinių mažumų švietimu susijusios teisės, teisė puoselėti ir plėtoti kultūrą, puoselėti papročius ir kalbą. Taip pat Įstatymo projekte nurodomos ir kitos tautinių mažumų teisės, kurias detalizuoja, jų įgyvendinimą reglamentuoja galiojantys įstatymai (Švietimo įstatymas, Visuomenės informavimo įstatymas, Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas ir kt.).

Siūloma įtvirtinti, kad valstybės institucijos ir įstaigos užtikrina sąlygas rengti pedagogus ir įsigyti vadovėlių ir kitų mokymo priemonių tautinių mažumų kalbomis, numatytomis Lietuvos Respublikos dvišalėse ar daugiašalėse tarptautinėse sutartyse su Europos Sąjungos valstybėmis. Nurodytų nuostatų tikslas – skatinti ryšį su Europos Sąjungos valstybėmis, šių valstybių tautinių mažumų integraciją, kai tai numato tarptautinė sutartis.

Siūloma nustatyti, kad **valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos** pagal planavimo dokumentuose patvirtintas priemones iš valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšų Biudžeto sandaros įstatymo nustatyta tvarka **finansuoja kultūros projektus tautinių mažumų integracijai į Lietuvos visuomenę, kultūrai, papročiams, kalbai ar tarpkultūriniam bendradarbiavimui puoselėti ir plėtoti.**

Siūloma *įtvirtinti, kad už valstybės politiką švietimo srityje atsakingas ministras, tvirtindamas Bendrojo ugdymo tarybos sudėtį, užtikrintų tautinių mažumų atstovavimą Bendrojo ugdymo taryboje.* Taip pat siūloma įtvirtinti, kad Bendrojo ugdymo taryba, be Švietimo įstatyme nustatytų funkcijų, taip pat 1) teiktų pasiūlymus dėl tautinių mažumų švietimo užtikrinimo; 2) teiktų išvadas ir pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl klausimų, susijusių su tautinei mažumai priklausančių asmenų ugdymu, jo turinio ir (ar) plano kūrimu ar atnaujinimu, pertvarkant, optimizuojant, uždarant ar restruktūrizuojant švietimo teikėjų tinklą.

Pilietinių ir politinių teisių ir laisvių įgyvendinimo srityje siūloma nustatyti, kad, siekiant nedaryti neleistino poveikio tautinėms mažumoms priklausančių asmenų pilietinių ir politinių teisių ir laisvių įgyvendinimui, Lietuvos vyriausioji rinkimų komisija (Įstatymo projekto tekste vietoje konkretaus pavadinimo vartojama Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso formuluotė – nuolatinė aukščiausioji rinkimų ir referendumų rengimo ir vykdymo valstybės institucija) užtikrina, kad rinkimų apygardos būtų sudaromos ar keičiamos tik esant Lietuvos Respublikos rinkimų kodekse nustatytiems pagrindams ir vadovaujantis šiuo kodeksu, pagal iš anksto žinomus ir aiškius kriterijus, taip užtikrinant, kad nebus daromas neleistinas poveikis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų pilietinių ir politinių teisių ir laisvių įgyvendinimui.

Tarptautinio bendradarbiavimo srityje nustatoma, kad Lietuvos Respublika, siekdama užtikrinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises, bendradarbiauja su užsienio valstybėmis, išskyrus valstybes, pripažintas teroristinėmis ir (ar) remiančiomis terorizmą, ir tarptautinėmis organizacijomis.

Reglamentuojant **tautinių mažumų atstovavimą**, Įstatymo projekte **siūloma nustatyti tautinių mažumų interesams atstovaujančios institucijos, užtikrinančios tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisę spręsti kultūrinius, socialinius, ekonominius, švietimo ir kitus klausimus – Tautinių bendrijų tarybos – statusą, sudarymo bendrąsias nuostatas ir funkcijas.**

Siūloma įtvirtinti tautinei mažumai priklausančių asmenų teisių įgyvendinimo sąlygas ir pareigas. Numatoma, kad tautinei mažumai priklausantis asmuo gali naudotis Tautinių mažumų įstatyme nustatytomis teisėmis individualiai arba kartu su kitais asmenimis. Jokia šio įstatymo nuostata negali būti aiškinama kaip suteikianti teisę dalyvauti veikloje ar atlikti veiksmus, kurie prieštarautų Lietuvos Respublikos įstatymams, valstybės suverenitetui, teritoriniam vientisumui ir nacionaliniam saugumui, konstituciniams ir visuotinai pripažintiems tarptautinėms teisės principams.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

Atsižvelgiant į tai, kad vienas iš Kultūros ministerijos tikslų yra formuoti valstybės politiką tautinių mažumų srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą, Istatymo projekte neįvardinama konkreti politika šioje srityje formuojanti ministerija ir nurodoma, kad Tautinių mažumų departamentas dalyvauja formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką tautinių mažumų srityje, prižiūri šio įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų įgyvendinimą.

Siūloma įtvirtinti, kad **valstybė finansuoja veiklą (programų), kuriomis įgyvendinama valstybės politika tautinių mažumų srityje, vykdydama Biudžeto sandaros įstatymo nustatyta tvarka.** Tai sudarys galimybę, be kita ko, išlaikyti esamą viešųjų įstaigų, kurių savininko ar dalininko teises įgyvendina Tautinių mažumų departamentas, finansavimo modelį, kai finansavimas šioms viešosioms įstaigoms skiriamas pagal projektus.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Švietimo, mokslo ir sporto ministras turės pakeisti Bendrojo ugdymo tarybos nuostatus ir sudėtį. Tautinių mažumų departamento direktorius turės pakeisti Tautinių bendrijų tarybos nuostatus ir sudėtį. Įstatymo projekto įgyvendinamieji teisės aktai turės būti priimti iki priimto įstatymo įsigaliojimo.

Papildomų valstybės biudžeto lėšų įgyvendinti Įstatymo projektą nereikės. Veiklą, programų, kuriomis įgyvendinama valstybės politika tautinių mažumų srityje, vykdymas, kaip ir šiuo metu, būtų finansuojamas Biudžeto sandaros įstatymo nustatyta tvarka.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

KAM, Lietuvos savivaldybių asociacija ir VĮ Registrų centras pastabų ar pasiūlymų Įstatymo projektui neturėjo. Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetas, asociacija Žmogaus teisių organizacijų koalicija per nustatytą terminą pastabų ar pasiūlymų Įstatymo projektui nepateikė.

Į URM, SADM, VRM, FM, KM, Vyriausiosios rinkimų komisijos pastabas ir pasiūlymus iš esmės atsižvelgta ir atitinkamai Įstatymo projekto nuostatos patikslintos, dalis pastabų ir pasiūlymų buvo suderinti darbo tvarka.

Į ŠMSM pastabas ir pasiūlymus taip pat iš esmės atsižvelgta. Įstatymo projekto 6 straipsnio 2 dalis buvo patikslinta, įtraukiant Švietimo įstatymo 30 straipsnio 2 dalies nuostatą dėl lietuvių kalbos mokymo. Taip pat patikslinta to paties straipsnio 3 dalis, kurią taikant kartu su Švietimo įstatymo 40 straipsnio 3 dalimi, būtų sudarytos geresnės sąlygos užtikrinti vadovėlių ir kitų mokymo priemonių tautinių mažumų kalba rengimą. Pažymėtina, kad atitinkama tvarka liktų sureguliuota švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamame Bendrojo ugdymo dalykų spausdintų ir įvairių interaktyvumo lygių virtualiųjų vadovėlių ir mokymo(si) priemonių atitiktis teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos apraše, o įgyvendinamuoju teisės aktu turėtų būti užtikrintas vadovėlių ir kitų mokymo priemonių tautinių mažumų kalba rengimas Įstatymo projekto 6 straipsnio 3 dalyje numatytu atveju. Be to, įvertinus siūlymą atsisakyti Tautinių mažumų švietimo tarybos sudarymo, atsižvelgus į Švietimo įstatymo 62 straipsnį, buvo patikslintas ir Įstatymo projekto 7 straipsnis (buvęs 8 straipsnis), tam tikras funkcijas priskiriant Bendrojo ugdymo tarybai, į kurią taip pat pasiūlyta įtraukti tautinėms mažumoms priklausančius asmenis.

Įvertinus FM, KM, VRM pasiūlymus, patikslintos Įstatymo projekto 8 straipsnio 2 dalies, 13 straipsnio 3 dalies nuostatos dėl kultūros projektų, taip pat veiklų, programų vykdymo finansavimo, susiejant minėtas nuostatas su Biudžeto sandaros įstatyme nustatyta reguliavimu.

Su KM taip pat suderinta, kad nuostatos dėl teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo įtraukimas Įstatymo projekte netikslingas, kadangi Įstatymo projekto aiškinamojo rašto pirmoje dalyje nurodyti rodikliai gali būti matuojami ir kitais būdais, pvz., atliekant Europos Komisijos Eurobarometro tyrimus, taip pat įvertinus tai, kad TMD inicijuoja mokslinius, sociologinius, demografinius, infrastruktūros ir kitus tyrimus tautinių santykių klausimais, taip pat viešosios nuomonės apklausas.

Į dalį Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos instituto, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos, Europos žmogaus teisių fondo, Lietuvos lenkų sąjungos, TMD, Lietuvos lenkų sąjungos Vilniaus m. skyriaus ir Lietuvos lenkų bendruomenės Tautinių bendrijų taryboje, asociacijos „Vilniaus forumas“, Lietuvos lenkų teisininkų sąjungos pastabų ir pasiūlymų atsižvelgta, o dėl

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

pasiūlymų ir pastabų, į kuriuos atsižvelgta iš dalies arba neatsižvelgta, taip pat dėl kitų subjektų pastabų, į kurias neatsižvelgta, teikiama derinimo pažyma.

Projektas patobulintas pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2024 m. birželio 4 d. išvadoje Nr. NV-1488 pateiktas pastabas.

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Remiantis Lietuvos Respublikos gyventojų registro 2024 m. sausio 1 d. duomenimis, Lietuvoje gyveno 168 valstybių piliečiai. Deklaravusių gyvenamąją vietą Lietuvoje buvo 3 072 912 piliečių, iš jų – 2 860 833 arba 93,1 proc. Lietuvos piliečių. Lietuvoje buvo 2 503 377 asmenys turintys tautybę, iš jų: lietuvių tautybės – 2 206 654 arba 88,1 proc., lenkų tautybės – 147 579 arba 5,9 proc., rusų tautybės – 99 406 arba 4 proc., baltarusių tautybės – 21 958 arba 0,9 proc., ukrainiečių tautybės – 12 612 arba 0,5 proc., kitų tautybių – 15 168 arba 0,6 proc.

Igyvendinama Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 8.4 priemonė „Siekiant užtikrinti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų tapatumo, vienodų kultūros sklaidos sąlygų, saviraiškos laisvės ir savirealizacijos teisės įgyvendinimą, parengti ir pateikti Seimui Tautinių mažumų įstatymo projektą“.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Diana Varnaitė

Viešojo valdymo grupė, patarėja